

Razgledni stolpi

Za pomoč pri razvedu¹

Gorazd Gorišek

Ko se odpravimo na temena slovenskih gora, lahko na njihovih najvišjih točkah zagledamo marsikaj. Markirani vrhovi se običajno ponašajo s skrinjico, v kateri sta vpisna knjiga in žig, oni drugi, predvsem v visokogorju, na katere se vzpenjamo brez pomoči Knafelčevih markacij, po navadi premorejo "le" skromen možic, ki so ga največkrat postavili že prvopristopniki, nato pa ga je marsikdo še malo dodelal. Najznamenitejša in najbolj znana podoba vrh slovenske gore je zagotovo Aljažev stolp na Triglavu. V zadnjih letih so po manj znanih vrhovih, od nižjih hribov do visokih gora, zrasli številni Aljaževi stolpiči, ki jih postavlja Gorniški klub Skala. Križevnik, Mala Ojstrica, Obel kamen na Olševi, Veliki vrh na Dleskovški planoti, Velika Črnelska špica, Svinjak in Skala nad Mangartskim sedlom so samo nekateri od vedno številnejših vrhov s pomanjšano podobo leta 1895 postavljenega stolpa.

Slovenski vrhovi premorejo še marsikaj: televizijske oddajnike (Kum, Uršlja gora, Boč), meteorološke opazovalnice (Lisca, Pasja ravan), zvončke želja (Veliki Rogatec, Vrhe nad Dobrovo, Pivkelj, Rovnik, Grmada nad Celjem). Ponekod so koče in zavetišča skoraj čisto na vrhu (Lubnik, Snežnik, Slavnik), kjer poteka državna meja, so na vrhovih postavljeni večji ali manjši mejni kamni, velikokrat seže na vrh sedežnica ali vlečnica (Veliki Zvoh, Španov vrh), na sredogorskih vzpetinah nas pozdravljajo obzidja nekoč mogočnih gradov (Fridrihštajn), veliko vrhov premore cerkev, katere zavetnik je velikokrat ime "posodil" tudi vrhu, na katerem stoji (Jakob v Polhograjskem in Lovrenc v Posavskem hribovju). Na veliko vrhovih najdemo tudi triangulacijske piramide (Smrekovec, Korada, Rašica), spomenike (Porezen, Kojca), drogove z zastavami (Vratca nad Jezerskim, Kamnjek nad Tržičem), cepin (Vrtača, Lašček na Banjski planoti), protipožarno opazovalnico (Grmada pri Slavniku) in celo rogovje (Kršičičevce nad vasjo Jurišče). Vedno več vrhov se ponaša tudi s križi (Škrlatica, Mangart, Storžič), Donačka gora je znana daleč naokoli po visokem zidanem križu. Na veliko vrhovih so razgledne plošče, ki precej pripomorejo k temu, da tudi tisti, ki niso najbolj večji pri prepoznavanju vrhov v bližnji in daljni okolici, (z)vedo, kako daleč in do katerih gora jim seže pogled. Slovenija velja za gozdnato deželo, saj so na stari celini bolj "zelene" samo

skandinavске države. Veliko večino sredogorskih vrhov pri nas prekriva gozd, ki je zelo pomemben vir življenja in, kolikor le more, popravi marsikatero človeško napako. A ima jo – skozi oči planincev – tudi sam. S "kosmatih" vrhov se nikamor ne vidi ali pa je razgled zelo omejen. Pomoč nam ponudi tokratna tema meseca: razgledni stolpi.

Razgledni stolpi se predstavijo

Prekmurje Sotinski breg

Popotovanje po razglednih stolpih začnemo na skrajnem severovzhodu naše domovine, na Goričkem. Ob avstrijsko-slovenski meji je Sotinski breg, 418 m, vrh katerega so stolp postavili že leta 1997, a ga je zob časa hitro načel, zato so ga morali kmalu zapreti za obiskovalce. 17 metrov visok stolp so obnovili in primerno zaščitili leta 2009. Ob stolpu je tudi meteorološka opazovalnica. Na Kuglo (drugo ime za Sotinski breg) vodi več poti, najzanimivejša je nemara graničarska pot, ki menda premore ravno toliko stopnic, kot je dni v letu.

Vršič

Na Vršiču, 246 m, nad Bogojino, naselju med Moravskimi Toplicami in Dobrovnikom, ki je najbolj znano po Plečnikovi cerkvi, od leta 2003 stoji 14 metrov visok lesen razgledni stolp. Zraven njega so leta 2014 postavili tudi 11 metrov visok klopotec, v bližini pa je tudi kapela sv. Urbana.

Prekmurje ponuja še eno "povišano" razgledno točko: nekdanji stražni stolp na Krplivniku pri Hodošu je preurejen v razgledni stolp.

Slovenske gorice Plački vrh

Na vinorodnem gričevnatem svetu med Muro in Dravo najdemo lepo število razglednih stolpov. Zahodno od nekdanjega mejnega prehoda Šentilj in severno od Zgornje Kungote je Plački vrh, 510 m, na katerem so leta 2000 zgradili kar 28 metrov visok stolp. Razgled je temu primerno bogat. Na vrhnji ploščadi stolpa so lične panoramske table. Čez vrh vodi Obmejna panoramska pot.

Zavrh

Južno od Lenarta v Slovenskih goricah je slemenska vas Zavrh, ki jo večinoma poznamo zaradi generala Maistra in po njem poimenovanega razglednega stolpa sredi vasi. Načrt za prvi 25 metrov visok razgledni stolp iz kostanjevega lesa je delo sina Rudolfa Maistra, Boruta. Stolp so slovesno odprli julija 1963. Leta 1979 so stolp zaradi dotrajanosti odstranili in na njegovem mestu v letu 1981 postavili 17 metrov visok kovinski stolp, ki še dandanes vabi obiskovalce. Zanj skrbi lokalno turistično društvo. Z njega se ob dobri vidljivosti vidi celo do Blatnega jezera.

Gomila

Naslednji razgledni stolp v Slovenskih goricah se pne pod nebo v vasi Senčak,

- 1 17 metrov visok stolp na Sotinskem bregu (Kugla) Foto: Gorazd Gorišek
- 2 Razgledni stolp v Zavrhu Foto: Gorazd Gorišek
- 3 Razgledni stolp na Rogli Arhiv PD Slovenske Konjice
- 4 Stolp na Rogli, posneto okoli leta 1930 Arhiv Petra Mucka
- 5 Odprtje razglednega stolpa na Stolpniku leta 1997 Arhiv PD Slovenske Konjice

točneje na Gomili, 352 m, najvišji vzpetini tega območja. Lesen stolp je podrlo neurje, leta 1992 pa so postavili obstojnejšega, 18 metrov visokega velikana, ki je v železnih časih stal na madžarski meji, in ga posvetili domačemu izumitelju Janezu Puhu iz bližnje vasi Sakušak. Čez Gomilo vodita Pot kurirjev in vezistov ter Pomurska planinska pot.

Jeruzalem

Še vzhodneje od Gomile je Jeruzalem, kjer je jugoslovanska Zvezna uprava za radijske zveze leta 1978 postavila 30 metrov visok stolp, bolje rečeno radijsko nadzorno postajo. Po osamosvojitvi so objekti postali last Republike Slovenije, ki je prevzela pristojnosti nadzora radiofrekvenčnega spektra na ozemlju naše države. Antenski stolp je bil nekaj časa odprt tudi za obiskovalce, a so ga morali, kot je sporočil Miran Volžič z Agencije za elektronske komunikacije in storitve (AKOS), ki je danes pristojni organ omenjenih objektov, pred leti zapreti, saj ne izpolnjuje varnostnih

zahtev, potrebnih za razgledni stolp. Zato nanj ni več prostega dostopa. Vendar naj vas ne skrbi, iz vasi Jeruzalem se kljub temu zelo daleč vidi.

Pohorje

Selimo se na Pohorje, kjer je zaradi konfiguracije terena in obsežnih gozdov tudi zraslo nekaj razglednih stolpov. Nekaterih ni več, trdno pa stojita v bližini Mariborske kočice in na Rogli.

Mariborski razglednik

Prvi stolp so na vzpetini Cigelnica, 1147 m, ki jo danes bolj poznamo pod imenom Mariborski razglednik, postavili nemški planinci kot protiutež slovenskim ljubiteljem gora. Slednji so svoj stolp postavili šest let prej na Žigartovem vrhu nad Arehom. Mariborski razgledni stolp je večkrat menjal lastnika. Leta 1990 ga je od PD Maribor Matica prevzelo podjetje Pohorska vzpenjača in ga temeljito obnovilo. Dostop do stolpa je zaradi bližine ceste in gondolske žičnice zelo olajšan, mimo pa vodijo tudi prvi kilometri Slovenske planinske poti.

Rogla

Če na njej ne bi bilo smučišča in vsega, kar spada zraven, bi Rogla zagotovo ne bila ena najbolj znanih kop Pohorja. Tudi ni najvišja točka obsežnega sveta med Mariborom in Slovenj Gradcem, vendar se na njej kljub temu lahko povzpemo najvišje na Pohorju. "Krivec" za to je 30 metrov visok razgledni stolp, ki

so ga zgradili med letoma 1952 in 1956 ter seže višje kot najvišji vrh Pohorja, Črni vrh, 1543 m. Jože Kamenšek iz PD Slovenske Konjice je sporočil, da so na železni konstrukciji trije razgledni podesti, do vrha pa vodijo spiralne stopnice. V zborniku, ki so ga pripravili ob 70-letnici društva, je opisana tudi zanimiva zgodba o gradnji zdajšnjega stolpa v petdesetih letih prejšnjega stoletja. Kratak povzetek: na Rogli je stal dotrajan lesen stolp, ki so ga konjiški planinci nameravali zamenjati z novim, prav tako lesenim. Les se je že zbiral, ko so se nekateri odborniki vedno bolj navduševali nad železnim stolpom. Kljub temu so zbiranje nadaljevali, a les nato prodali, kupnino pa namenili temu, kar na Rogli stoji še danes. Morda še ta zanimivost: gradbeni material so do Koče na Pesku vozili s posebnimi gozdnimi kamioni, naprej pa z volovsko vprego. Ceste na Roglo takrat še ni bilo, niti makadamske ne ...

"Nizke" Karavanke

Med Pohorje in Posavsko hribovje se je vrnil podaljšek Karavank, ki s svojim "repom" seže do meje s Hrvaško. Del tega večinoma gozdnatega sveta sta tudi Konjiška gora s Stolpnikom in Boč, kjer stojita razgledna stolpa.

Stolpnik

Najvišji vrh Konjiške gore se je nekoč imenoval Lanturm, po nemški besedi Landturm (Deželni stolp). Današnje ime je dobil v tridesetih letih prejšnjega stoletja. Po dostopnih podatkih je lesen stolp stal na vrhu še po drugi svetovni vojni, vendar je nezadržno propadal. Pozneje je bilo na vrhu postavljeno znamenje geodetske trigonometrične točke. Na pobudo PD Slovenske Konjice in s podporo domače ter okoliških občin so ustanovili gradbeni odbor za izdelavo stolpa. Po pogovorih s predstavniki Geodetske uprave, urejanju lastništva, pridobivanju dokumentacije in izbiri izvajalcev del so se zemeljska dela začela po prvomajskih praznikih leta 1997. Gradnja je potekala razmeroma hitro, saj so stolp svečano odprli že 26. julija istega leta, ob 70-letnici planinstva v Dravinjski dolini. Razglednik na Stolpniku, 1012 m, je visok 25 metrov. Do vrhnje ploščadi vodi 140 stopnic.

Boč

Eden bolj znanih stolpov stoji na Boču, 980 m. Prvo razgledišče je bilo zelo zanimivo. Razgledno ploščad so postavili že ob koncu 19. stoletja (1899)

v krošnji najvišje bukve na vrhu Boča. Leta 1930 so zgradili 20 metrov visok lesen stolp in tako dosegli tisočico. Med drugo svetovno vojno je bil uničen, a so prizadevni planinci stolp obnovili. Današnji kovinski stolp stoji od leta 1962. Pozneje (1983) so ga prestavili na sosednjo vzpetino, saj se je moral umakniti velikemu oddajniku, ki je kar štirikrat višji. Pred sedmimi leti (2007) je bil stolp temeljito obnovljen. Ker stoji na območju krajinskega parka, so morali za odstranitev nekaj dreves pridobiti okoljevarstveno dovoljenje. Pri obnovi je sodelovala tudi Slovenska vojska in njen helikopter, s katerim so na vrh prenesli beton za utrditev temeljev stolpa.

Janina

V bližini Boča, na Janini, 362 m, nad Rogaško Slatino, kjer je tudi manjše smučišče, stoji 15 metrov visok razgledni stolp, ki je bil postavljen leta 1956, obnovljen pa leta 2000. Nanj vodi 84 stopnic in je priljubljena izletniška točka gostov, ki so na oddihu v turistično dobro razviti Rogaški Slatini.

Posavsko hribovje

Le redki visoki vrhovi območja, kate-rega vode se stekajo v našo najdaljšo reko, svoja temena molijo dovolj visoko nad krošnje obsežnih gozdov (izstopajo Kum, Mrzlica in Lisca), da planincem omogočajo spodoben razgled. Temu primerno je število razglednih stolpov, na katere se lahko povzpemo.

Žusem

Začeli bomo na severovzhodnem koncu Posavskega hribovja, na Žusmu, kjer stoji popolnoma nov, skoraj 26 metrov visok razgledni stolp, Stolp ljubezni, ki še ni uradno odprt. Slavnostna otvoritev bo 26. 4. 2015. Več o Stolpu ljubezni v posebnem članku.

Resevna

650 metrov visok vrh južno od Šentjurja, ki ga najdemo tudi med cilji Razširjene Slovenske planinske poti, se že od leta 1953 ponaša z razglednim stolpom. Bil je lesen in visok 12 metrov. Zgradilo ga je PD Šentjur, ki je v bližini postavilo tudi prvo skromno zavetišče. Slednjega je nasledil prostoren planinski dom v začetku osemdesetih let. Leta 1995 je bil položen temeljni kamen za 20 metrov visok kovinski razgledni stolp, ki so ga zgradili s pomočjo občine in številnih podpornikov. Odprli so ga leto pozneje, ob 45. obletnici delovanja PD Šentjur.

Reber

Naslednji stolp v Posavskem hribovju stoji na Reber, 878 m, nad Trojanami. Postavilo ga je PD Blagovica ob desetletnici delovanja (2003). Vodja markacistov, Mirko Podbelšek, o gradnji pravi: "Dela na stolpu so opravili člani društva. Največja uganka za nas je bila, kako spraviti gor ves potreben les in beton za nosilce, saj vrh ni dostopen s prevoznimi sredstvi. Znašli smo se tako, da smo štirje člani s svojih samokolnic sneli kolesa in naredili dve osi za namestitvev

na narejen zabojnik, v katerem smo zvozili ves material po strmem pobočju do vrha. Ker nas je oviralo drevje, smo morali voziček ročno usmerjati z vrvo in vitlom, vse skupaj pa je poganjal traktor, postavljen pod pobočjem." Razgledni stolp na Reber je visok 10 metrov. Izhodišče je ob stari cesti čez Zavržane (na najvišji točki, odcep za vas Zavrž), kjer so tudi smerne table za Reber in podoba stolpa. Do vrha vodi dobro označena slabo uro dolga markirana pot.

Osrenca

Selimo se na jug, čez Savo, v bližino slavnega gradu Bogenšperk, točneje na širši planinski javnosti manj znani vrh Osrenca, 710 m, nad vasjo Javorje. Razgledni stolp so leta 2004 postavila društva iz Javorja in Društvo Prosti čas iz Šmartnega pri Litiji. Razglednik, ki mu že malo "nagajajo" višja okoliška drevesa, je visok okoli 10 metrov, zanimivost pa je ta, da ima na vrhni razgledni ploščadi pritrjen ličen reliefni zemljevid Slovenije s posebej označenimi najbolj znanimi vrhovi in mesti naše države. Na Osrenco se lahko povzpemo po prijetni označeni krožni poti iz vasi Javorje čez Felič in Gornji Vrh. Z vrha sestopimo po zahodnem slemenu in se po gozdni cesti severno pod Osrenco vrnemo na izhodišče. Prijeten dveurni sprehod.

Debenji/Debni vrh

Na skrajnem zahodnem robu Posavskega hribovja, kjer že slutimo vsakdanjik naše prestolnice, se je med poskočno

Besnico na vzhodni strani ter počasno Ljubljano na zahodni "ugnezdil" Kašelski grič z najvišjo vzpetino, Debenjim vrhom, ki mu domačini pravijo Dební vrh. Na njem so leta 1998 postavili 8 metrov visok razgledni stolp. Gradnja je potekala v organizaciji Turističnega društva Zalog, ki je tudi skrbnik stolpa. Predsednik društva, Dušan Levičnik, ki je sporočil podatke o stolpu, je še dodal, da je poleg stolpa tudi več kot dve toni težka skala, na kateri je orientacijska plošča. Na vrh se lahko povzpne v slabi uri iz Zaloga (začetek poti je pred podhodom pod železniško progo ob cesti proti Podgradu) ali s Pečarja, kjer se cesta iz Sostrega prevesi na besniško stran (30 min).

Dolenjska in Bela krajina **Krašnji vrh**

Najprej se odpravljamo v Belo krajino, skoraj na mejo s Hrvaško, kjer je PD Metlika postavilo 17 metrov visok stolp na Krašnjem vrhu. Poleg stolpa je tudi planinska kočča. Na Krašnji vrh se lahko pripeljemo, precej bolj planinsko pa je, če se na pot odpravimo peš iz bližnje vasi Radovica (40 min) ali kar iz Metlike (3 h).

Mirna gora

Razgledni stolp pri Planinskem domu na Mirni gori, 1000 m, je nekaj posebnega. Ne zaradi višine, ki znaša nevpadljivih 15 metrov, temveč zaradi svoje zgodovine, saj stoji že od sredine 18. stoletja. Stane Starešinič iz PD Črnomelj pravi:

"Cerkev Sv. Frančiška je bila na Mirni gori pozidana okoli leta 1743. Med drugo svetovno vojno so Italijani dom in cerkev požgali. Po vojni so planinski dom, tudi z materialom od cerkve, obnovili in povečali. Na ostanku cerkvenega zvonika je RTV postavila oddajnik in uredila razgledni stolp. V 80. letih je bil zgrajen nov oddajnik. Stolp je ostal in ga vzdržuje PD Črnomelj. Z njega so lepi razgledi po Beli krajini in sosednji Hrvaški."

Veliki Rog

Obsežni gozdovi Kočevskega Roga skrivajo še en razgledni stolp, ki je postavljen na najvišjem vrhu, Velikem Rogu, 1099 m. Janez Konečnik z Zavoda za gozdove je sporočil: "Po večletnih razmišljanjih je iz gozdarskih vrst prišla odločitev o postavitvi razglednega stolpa na Velikem Rogu. Glavno delo so opravili gozdarji z Zavoda za gozdove Slovenije, Območne enote (OE) Novo mesto in OE Kočevje, člani gozdarskih društev iz Kočevja in Novega mesta ter PD Novo mesto. Material in pomoč pri prevozu lesa ter plačilu nekaterih drugih stroškov sta zagotovila Gozdno gospodarstvo (GG) Novo mesto in takratno GG Kočevje (danes GRČA, d.d.). Za stolp, ki je v celoti lesen, je bila postavljena osnovna konstrukcija iz štirih kostonjevih stebrov. Za preostalo je bil uporabljen les smreke, ki pa ga je bilo treba že enkrat zamenjati (podesti, lestve, ograje). To je bilo narejeno pred deseto obletnico stolpa, v letu 2005. Višina zgornjega podesta je 9,5 metrov.

6 Žusem, Stolp ljubezni Foto: Gorazd Gorišek

7 Kovinski razgledni stolp na Resevni Foto: Gorazd Gorišek

8 Stolp na Rebrí Foto: Gorazd Gorišek

9 Razgledni stolp na Osrenci Foto: Gorazd Gorišek

10 Osem metrov visok razgledni stolp na Debenjem vrhu Foto: Biserka Gorišek

11 Razgledni stolp na Mirni gori je uredila RTV na cerkvenem zvoniku. Foto: Gorazd Gorišek

Stolp je bil uradno odprt oktobra 1996." In še nekaj besed o sodelovanju različnih organizacij: "V okviru prireditve v Tednu gozdov se ob stolpu že dolga leta srečujemo gozdarji, planinci in drugi uporabniki gozdnega prostora z obeh strani Roga. Ob tej priložnosti običajno zamenjamo zastavo na stolpu. Vrh Roga s stolpom je cilj številnih pohodnikov, ki poleti in pozimi občudujejo lepe razglede po gozdnih prostranstvih. Na vrh Roga vodijo planinske markacije in tudi Roška pešpot."

Sveti Peter

Na severnem obrobju Kočevskega Roga, že v Suhi krajini, stoji razgledni stolp na Svetem Petru, 888 m, nad Dvorom pri Žužemberku. Vlado Kostevc, predsednik Turističnega društva Suha krajina, je s pomočjo Planinske skupine Dvor posredoval naslednje podatke: "Stolp na Svetem Petru je bil postavljen leta 1984. Po dvajsetih letih (2004) je bil v celoti prenovljen. Stolp je visok

12 metrov in omogoča širok razgled na Julijske in Kamniško-Savinjske Alpe proti severu, proti vzhodu se vidi Sleme nad Zagrebom in na zahodu Snežnik. Stolp je postavljen na tromeji občin Žužemberk, Kočevje in Dolenjske Toplice. Postavila ga je skupina entuziastov, ki je želela Sveti Peter kot najvišji vrh Suhe krajine in nekoč priljubljeno točko domačih vernikov, saj je na vrhu stala cerkev, ponovno oživiti. Kmalu se je izkazalo, da je njihov trud obrodil sadove. Vrh je postal priljubljena pohodniška točka tako med domačini kot tudi širše. Skrb za Sveti Peter je v nadaljevanju prevzela Planinska sekcija Dvor v okviru PD Krka Novo mesto, ki je poleg stolpa postavila še zavetišče. Žal je konec minulega leta (2014) pogorelo.”

Primorska in Notranjska Lačna

Najbližje morju stoji razgledni stolp na Lačni, 451 m, ki ga je leta 2003 postavilo Turistično, športno in kulturno društvo Sv. Miklavž iz Gračišča s pomočjo Elektra Koper. Prenovili so namreč električni drog. Stolp je visok 12 metrov. Na Lačni je že prej stal 10 metrov visok lesen razgledni in hkrati protipožarni stolp, ki je bil postavljen po drugi svetovni vojni.

Škabrijel

Razmeroma nov 12 metrov visok razgledni stolp (postavljen 2007) stoji na gori spominov, 646 metrov visokem Škabrijelu. Razgled z njega

je zelo obsežen: od morja do Julijskih Alp in Dolomitov. Čeprav je Škabrijel ob bližnjih Sveti gori in Sabotinu malo manj znan vrh, je dobro obiskan. Hude čase je doživel med prvo svetovno vojno. Med potjo na vrh bomo hodili tudi po ostankih vojaških rovov. Poleg stolpa je spomenik padlim vojakom.

Gonjače

Sredi Goriških Brd, na vzpetini Mejnik, 321 m, nad vasjo Gonjače, stoji 23 metrov visok razgledni stolp, ki je bil postavljen leta 1961 in je eden od najprepoznavnejših podob briške dežele. Nanj vodi 144 stopnic, ob stolpu pa stoji tudi spomenik 315 žrtvam druge svetovne vojne. Na vrhu stolpa je razgledna plošča, na kateri so vrisane smeri znanih vrhov in mest. Ob dobri vidljivosti imamo kaj videti.

Križna gora

O 10 metrov visokem stolpu na Križni gori, 1162 m, njegovi gradnji in transportu na vrh več predsednik PD Križna gora iz Podkrajja, Dušan Plesničar. "Takoj po ustanovitvi PD (1996) smo se člani dogovorili, da označimo in uredimo krožno planinsko pot na nam najbližja vrhova, Križno goro in Sveti Duh, ter na Križni gori postavimo razgledni stolp. Seveda se je bilo treba dogovoriti, kakšen stolp naj sploh postavimo. Vrh je zelo težko dostopen za transport, saj je na jugu pobočje precej strmo, z drugih strani pa je poraščen in gozdnat. Pri Elektru

Primorska smo dobili odslužen steber daljnovoda. Preurejanja stebra v stolp se je vneto lotil naš žal že pokojni delovno zelo zagnan član Jurij Čuk. Stolp je bil v nekaj mesecih pripravljen in s kamionom odpeljan na sedlo pod Križno goro. A pred nami je bila še glavna skrb, kako stolp transportirati na vrh. Na pomoč nam je priskočil domačin Stanko Benčina, ki je z veliko truda, ob pomoči še nekaj članov, s svojim 'menzi muckom' (delovni stroj, op. ur.) uspel stolp prenesti na dogovorjeno mesto. Sledilo je še zadnje dejanje, postavitve stolpa, ki smo ga izvedli 18. junija 2005. Glavni akterji so bili poleg domačinov še člani podjetja Kaskader iz Idrijske Bele, ki so postavili 200 metrov dolgo žičnico, s katero smo na vrh vozili beton. Akcija je uspela in danes stolp stoji na vrhu Križne gore. Razgled je ob lepem vremenu fantastičen, včasih se vidi celo do Benetk, kot na dlani pa je velik del Slovenije z vsemi najvišjimi vrhovi.”

Javornik nad Črnim Vrhom, Špičasti vrh nad Zadlogom in Planina nad Vrhniko bodo podrobneje obravnavani v posebnih člankih. Stolp na Javorniku so prvič postavili leta 1972, sedanjega, ki je visok 8 metrov, pa leta 2000. Razglednik na Špičastem vrhu je visok 11,5 metra. Postavili so ga v letu 2007. Planina nad Vrhniko se od leta 2008 ponaša z novim razglednim stolpom, ki je visok 22 metrov. Prvi je bil postavljen že v tridesetih letih prejšnjega stoletja.

15

Gorenjska

Zagotovo bi bilo tudi na Gorenjskem lepo število razglednih stolpov, če ne bi pokrajina premogla toliko visokih in razglednih gora. Ob pripravi seznama stolpov po Sloveniji je na severozahodu zemljevid ostal prazen. Močno upam, da nisem kaj pomembnega nenamerno spregledal.

Rašica

Da Gorenjska vendarle ne bi ostala nepopisan list, vanjo lahko uvrstimo Rašico, 641 m, bližnjo sosedo bolj znane Šmarne gore, ki s svojo lego vendarle spada v to poglavje. Pod njo stoji istoimenska vas, sam vrh pa so po drugi svetovni vojni poimenovali po narodnem heroju Stanetu Koscu, domačinu

16

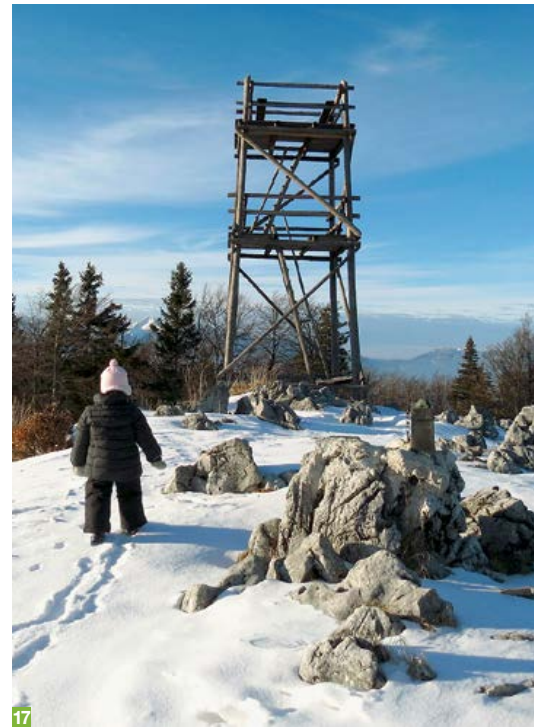
iz Rašice. 20 metrov visok razgledni stolp je leta 1957 postavila zveza borcev v spomin na ustanovitev Kamniškega bataljona na tem vrhu. Zraven stolpa stoji tudi precej nižji obelisk, geodetska točka prvega reda. V bližini stolpa, ki so ga leta 2002 zamenjali z novim, stoji tudi Planinski dom Rašiške čete, ki ga upravlja PD Rašica.

Kamniško-Savinjske Alpe

Razglednih stolpov v Julijcih in Karavankah ni, lahko pa se povzpemo na dva v predgorju našega drugega najvišjega gorovja.

Menina planina

O zgodovini razglednega stolpa na Vivodniku, 1508 m, je podatke

17

prispeval Franc Pahovnik, PD Gornji Grad: "Ker je okolica Vivodnika poraščena, je razgled z njega omejen, če pa se dvignemo za slabih deset metrov, se nam odpre prekrasen pogled. Zato so v času izgradnje Planinskega doma na Menini (odprtje doma je bilo 19. 7. 1959) planinci na Vivodniku postavili lesen razgledni stolp, ki je bil v letu 1980 obnovljen. Leta 1995 so bile izvedene velike geodetske meritve s pomočjo satelitov, zato je moralo na Vivodniku vse *pasti*. Opravili so veliko vedutno sečnjo dreves in s tem v dobršni meri izboljšali razgled. Ker brez razglednega stolpa še vedno ni šlo, je bil leta 1996 stolp popolnoma obnovljen in takšen kljubuje zobu časa še danes. Lesen stolp je v tlorisu

12 Razgled s stolpa na Škabrijelu je zelo obsežen. Foto: Gorazd Gorišek

13 K razglednemu stolpu na Javorniku Foto: Gorazd Gorišek

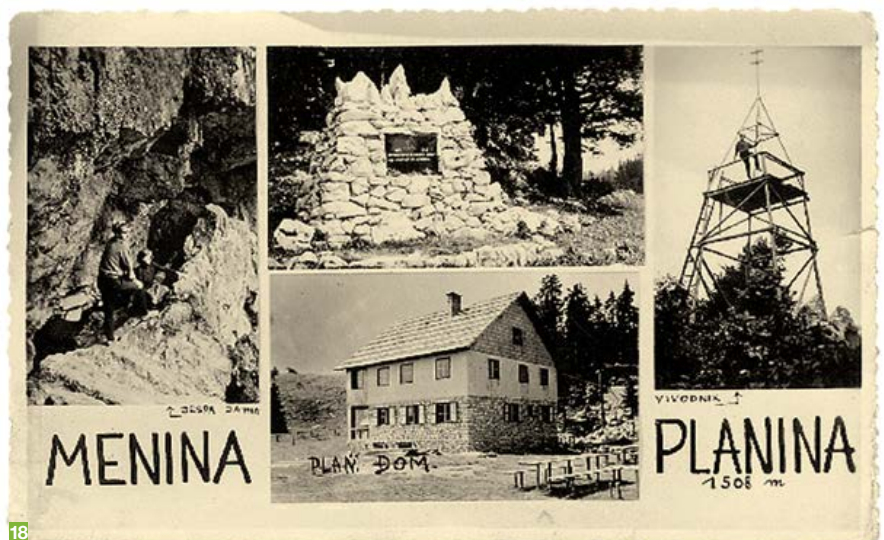
14 Nov razgledni stolp na Planini nad Vrhniko (2008) Foto: Gorazd Gorišek

15 Stolp na Rašici Foto: Gorazd Gorišek

16 28 metrov visok razgledni stolp na Plačkem vrhu Foto: Gorazd Gorišek

17 Razgledni stolp na vrhu Vivodnika Foto: Gorazd Gorišek

18 Razglednica Menine planine z razglednim stolpom, 25. 7. 1969 Arhiv PD Gornji Grad

18

19

kvadratne oblike, ima dve ploščadi, visok pa je 8 metrov. Postavljen je na betonske podstavke, s katerimi je trdno spojen. Sestavljajo ga štirje močni macesnovi stebri z diagonalno in horizontalno povezavo."

VelikiTravnik/Turnovka

Za konec popotovanja po razglednih stolpih v Sloveniji nam je ostal še Veliki Travnik oziroma Turnovka, 1637 m, kjer stoji Joškov stolp. Več o njem Brigita Vrčkovnik, predsednica PD Ljubno ob Savinji: "Z izgradnjo stolpa na Turnovki smo začeli v začetku leta 1998. Najprej smo morali pridobiti veliko dovoljenj. Stolp je narejen iz macesnovih tramov in je visok 9 metrov. Po letu in pol dela je bilo 25. junija 1999 odprtje stolpa. Poimenovali smo ga po našem dolgoletnem članu Franju Budnu - Jošku." PD Ljubno je v sodelovanju z Naravovarstveno zvezo Smrekovec v začetku oktobra 2011 postavilo nove informacijske table na Koči na Travniku in na razglednem stolpu na Turnovki.

Omeniti velja še nekatere stolpe, ki ne ponujajo razgleda na daljno okolico, saj se ne dvigajo čez krošnje dreves, so pa kljub temu zelo dobrodošli pri opazovanju narave. Najdemo jih na Lovrenških jezerih na Pohorju, na izviru Save Dolinke (Zelenci) in na Pokljuki (barje Šijec). Podoben stolp stoji tudi v Mozirskem gaju. Razgledne ploščadi so še na Velikem Medvedjeku/

20

Medvejku nad Sežano, na Volniku nad Dutovljami, na črnokalskem gradu in na Miklavževem hribu nad Celjem.

Pogled v preteklost ...

Kar nekaj razglednih stolpov je nekoč služilo obiskovalcem, a jih danes ni več. Na Pohorju velja omeniti stolp na Žigartovem vrhu, 1346 m, nad Arehom, ki ga je postavila in septembra 1903 odprla Podravska podružnica SPD. Visok je bil kar 37 metrov. Že jeseni leta 1904 ga je podrlo močno neurje. To je bil prvi slovenski planinski objekt na Pohorju. 16 metrov visok razgledni

19 Veliki Travnik (Turnovka)

Foto: Gorazd Gorišek

20 Pomnik braniteljem slovenske zemlje na Velikem Cerju Foto: Gorazd Gorišek

stolp je do druge svetovne vojne stal tudi na Velikem vrhu, 1344 m, nad Tremi kralji.

Visok razglednik je bil nekoč tudi na Paškem Kozjaku, točneje na Špiku, 1108 m. Leta 1931 ga je zgradila Šaleška podružnica SPD. Golte, znano smučarsko središče, so se do pred kratkim prav tako ponašale z razglednim

Poseben odstavek si zaslužita še dva objekta, ki še zdaleč nista samo razgledna stolpa, temveč imata širši pomen. Na hribu Veliko Cerje, 343 m, nad Mirnom pri Novi Gorici, stoji leta 2011 odprt pomnik braniteljem slovenske zemlje. Vsako nadstropje je namenjeno pomembnemu obdobju slovenske zgodovine, vrhnje, peto, pa je urejeno kot razgledna ploščad. Mogočen spomenik z osnovnim motivom trdnjave in obrambnega stolpa stoji na zahodnem robu Črnih hribov, katerih najvišji vrh je Trstelj, 643 m, kamor se s Cerja lahko odpravimo po prijetni označeni poti. Urnik odprtja spomenika si lahko ogledate na tej povezavi: <http://www.visitkras.info/index.php/sl/kulturna-dediscina/svetovna-vojna/226-pomnik-braniteljem-slovenske-zemlje-na-cerju>.

Najbolj obiskan razgledni stolp v Sloveniji je zagotovo na Ljubljanskem gradu. Nekoč je imel protipožarno funkcijo, dandanes pa je priljubljena točka domačih in tujih turistov. Stari leseni stolp je bil med letoma 1845 in 1848 zamenjan z novim, zidanim. Zadnja obnova stolpa, ki je bil leta 1982 povišan, je potekala leta 2009. Za pogled na slovensko prestolnico z vencem gora v ozadju je treba plačati vstopnino. Odpiralni čas in cenik je dostopen na spletni strani: <http://www.ljubljanskigrad.si/spoznajmo-grad/razgledni-stolp/>.

Skok čez mejo

Nedaleč od slovenske meje, v Avstriji, se dvigata proti nebu dva razgledna stolpa, ki ju je vsekakor vredno obiskati. Prvi stoji tik za mejo, ob Muri, na njeni obrečni gozdni ravnici pri Gosinji vasi/ Gosdorf. Do tja se pripeljemo čez nekdanji mejni prehod Trate med Šentiljem in Gornjo Radgono. Sodoben 27 metrov visok stolp, ki seže nad krošnje dreves in omogoča lep pogled na okoliško pokrajino, je sestavljen iz dveh stopnišč, ki se medsebojno prepletata.

Na hribu Jedovca/Pyramidenkogel, 850 m, med Vrbskim in Hodiškim jezerom na avstrijskem Koroškem stoji od leta 2013 kar 100 metrov visok orjak. Razgled je višini primeren, saj seže od Karavank in Julijskih Alp do Visokih Tur. Prvi, "zgolj" 28-metrski leseni stolp so zgradili že leta 1950 in ga 19 let pozneje nadomestili z novim, betonskim, ki je bil visok 58 metrov, vrh njega pa so bile tudi telekomunikacijske naprave. Sedanji je zopet lesen. 100 metrov visok in lesen? Temelji so seveda trdnjši, više pa lahko občudujemo novodobno arhitekturno podobo iz macesovega lesa. Je precej ženstvena, pravijo, polna oblin. Na stolpu, ki je stal kar osem milijonov evrov, so tri ploščadi z vsem potrebnim za razgledovanje. Do vrha lahko prehodimo 441 stopnic. Na voljo je seveda tudi dvigalo, pogumne pa vabi v dolino zaviti tobogan. Vabljeni. Takih stolpov pri nas (še) ni.

Pregled razglednih stolpov v Sloveniji

Ime vrha	Položaj	Višina stolpa	Nadmorska višina vrha	Leto izgradnje
Sotinski breg/Kugla	Goričko	17 m	418 m	1997/2009 obnova
Vršič	Bogojina	14 m	246 m	2003
Plaćki vrh	Slovenske gorice	28 m	510 m	2000
Zavrh	Slovenske gorice	17 m	370 m	1981
Gomila	Slovenske gorice	18 m	352 m	1992
Cigelnica/Mariborski razglednik	Pohorje	20 m	1147 m	1909/1990 obnova
Rogla	Pohorje	30 m	1517 m	1956
Stolpnik	Slovenske Konjice	25 m	1012 m	1997
Boč	Poljčane	20 m	980 m	1962/2007 obnova
Janina	Rogaška Slatina	15 m	362 m	1956/2000 obnova
Žusem	Kozjansko	26 m	660 m	2014
Resevna	Šentjur	20 m	650 m	1996
Reber	Trojane	10 m	878 m	2003
Osrenca	Šmartno pri Litiji	10 m	710 m	2004
Debni/Debenji vrh	Zalog	8 m	530 m	1998
Krašnji vrh	Metlika	17 m	542 m	2003
Mirna gora	Črnomelj	15 m	1000 m	1950*
Veliki Rog	Kočevski Rog	9,5 m	1099 m	1996
Sveti Peter	Dvor	12 m	888 m	1984/2004 obnova
Lačna	Gradišče	12 m	451 m	2003
Škabrijel	Nova Gorica	12 m	646 m	2007
Mejnik/Gonjače	Goriška Brda	23 m	321 m	1961
Križna gora	Podkraj	10 m	1162 m	2005
Javornik	Črni Vrh	8 m	1240 m	2000
Špičasti vrh	Zadlog	11,5 m	1128 m	2007
Planina/Špica	Vrhnika	22 m	733 m	2008
Rašica/Vrh Staneta Kosca	Ljubljana	20 m	641 m	1957/2002 nov
Vivodnik	Menina planina	8 m	1508 m	1959/1996 obnova
Veliki Travnik/Turnovka	Smrekovško pogorje	9 m	1637 m	1999

*Preureditev cerkvenega zvonika.

stolpom. Stal je na Boskovcu, 1587 m, najvišji vzpetini Golt. Jože Bizjak, PD Mozirje, je sporočil, da so stolp zaradi dotrajanosti in ogrožanja varnosti planincev pred dobrim letom porušili. Stolpi so nekoč stali tudi na Hlevišah nad Idrijo, na Debencu nad Mirno in še kje. Zanimiv je bil razgledni stolp na Zgornjem tolminskem gradu (Kozlov rob), ki ga je zgradilo Olepševalno društvo Tolmin leta 1907. Med boji poškodovani stolp so odstranili po prvi svetovni vojni.

Na obmejnem področju je bilo v prejšnji državi zgrajenih veliko opazovalnih stolpov, ki so bolj ali manj podlegli zobu časa. Namenjeni so bili nadzoru močno zastražene meje. Na Goljeku v Polhograjskem hribovju in na Osrenci v Posavskem hribovju pa najdemo tudi ostanke (betonske stebre) nekdanjih stražarskih stolpov, ki so jih zgradili med drugo svetovno vojno na italijansko-nemški meji.

... in prihodnost razglednih stolpov

V Sloveniji je v teku kar nekaj projektov. Razgledne stolpe naj bi zgradili v Lendavskih gorinah, Izoli, Kopru, ponovno na Debencu nad Mirno, na Štefanji gori pod Krvavcem, nad Šentrupertom na Dolenjskem, na Goleku nad Zrečami in še bi lahko našteval. Kdaj bodo stolpi zgrajeni in kako bodo videti, je seveda odvisno od marsičesa, najbolj pa bo, pravijo odgovorni, na to vplival dogovor med lokalnimi skupnostmi in – denar.

Za konec morda še namig vsem tistim, ki v hribe zahajate z otroki. Peljite jih tja, kjer je na vrhu razgledni stolp. Slednji je lahko, seveda varen in dobro zavarovan z ograjami, zelo primeren motivacijski dejavnik za razposajeno mladež. Če bo med hojo proti vrhu še malo sitnarila nekako v smislu: "Oh, kdaj bomo že na vrhu?!" bo pod stolpom čudežno oživela in urno zakorakala po stopnicah do najvišje točke. Prepričan sem, da ne samo enkrat ... ●

Ker je razglednih stolpov po Sloveniji kar precej, prosimo bralce, če uredništvu *Planinskega vestnika* sporočijo podatke o stolpih, ki smo jih pri predstavitvi morda izpustili.